

ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

* Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία. Π.χ. **τόπος, τόμος, νέφος** (ο,ε = βραχύχρονα, ποτέ περισπωμένη)

ΠΡΟΠΑΡΑΛΗΓΟΥΣΑ (Τρίτη συλλαβή απ' το τέλος)

1) Καμία λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα.

Π.χ. **λέγομεν, ἐλέγομεν, ἐλεγόμεθα, ἐπικίνδυνος, ἐπικινδυνότατος**

2) Η προπαραλήγουσα όταν τονίζεται παίρνει πάντοτε οξεία.

Π.χ. **ἤλθομεν, ἔλαβον, ἄνθρωπος**

3) Όταν η λήγουσα είναι μακρά η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται.

Π.χ. **ὁ ἄνθρωπος ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἀνθρώπῳ,**

οἱ ἄγγελοι ἀλλὰ τῶν ἀγγέλων, τοῖς ἀγγέλοις

ΠΑΡΑΛΗΓΟΥΣΑ (δεύτερη συλλαβή απ' το τέλος)

Όταν η παραλήγουσα είναι μακρά (και άρα μπορεί να πάρει και οξεία και περισπωμένη) προσέχουμε τα εξής :

1) Η μακρά παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία, εάν η λήγουσα είναι μακρά (ή) **Μακρό προ μακρού οξύνεται**

Π.χ. **κῶμη, θήκη, κρήνη, κλαίω** (ω, η, δίφθογγοι = μακρόχρονα)

2) Η μακρά παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη, εάν η λήγουσα είναι βραχεία (ή) **Μακρό προ βραχέος περισπάται**

Π.χ. **χῶρος, κῆπος, δῶρον, σῶμα, κῶμαι, χῶραι** (προσοχή! Το αι και το οι στο τέλος της λέξης είναι βραχύχρονα).

ΛΗΓΟΥΣΑ (τελευταία συλλαβή)

1) Η λήγουσα παίρνει πάντοτε οξεία.

Π.χ. **ὁ ποιητής, τόν ποιητήν, ὃ ποιητά, οἱ ποιηταί, τούς ποιητάς** κ.λπ.

Εξαιρέσεις:

2) Η γενική και η δοτική των πτωτικών, όταν τονίζονται στη λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη.

Π.χ. **τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ, τῶν ποιητῶν, τοῖς ποιηταῖς** κ.λπ.

3) Η λήγουσα που προέρχεται από συναίρεση, όταν τονίζεται, κανονικά παίρνει περισπωμένη.

Π.χ. **(τιμάω) τιμῶ, (ποιέω) ποιῶ, κ.ά.**

Φύλλο εργασίας - Τονισμός

1. Συμπληρώστε τα κουτάκια, όπου υπάρχουν ή επιλέξτε τη σωστή απάντηση:

- Μακρόχρονα φωνήεντα →
- Βραχύχρονα φωνήεντα →
- Η τελευταία συλλαβή κάθε λέξης ονομάζεται
- Η δεύτερη συλλαβή απ' το τέλος ονομάζεται
- Η τρίτη συλλαβή απ' το τέλος ονομάζεται

Τα βήματα, λοιπόν, που ακολουθούμε, όταν θέλουμε να τονίσουμε σωστά μία λέξη, είναι τα εξής:

Βήματα:

1. Ελέγχουμε αν η συλλαβή που τονίζεται είναι **βραχύχρονη**! Αν είναι, βάζουμε αμέσως Διαφορετικά συνεχίζουμε στο δεύτερο βήμα.
2. Χωρίζουμε τις συλλαβές μας και ελέγχουμε σε ποια συλλαβή πρέπει να τονίσουμε: **λήγουσα**, **παραλήγουσα** ή **προπαραλήγουσα**;
3. Αφού βρούμε σε ποια συλλαβή τονίζεται η λέξη, εφαρμόζουμε τους κανόνες που αφορούν μόνο σε αυτή τη συλλαβή.

1. Να δικαιολογήσετε τον τονισμό στις παρακάτω λέξεις:

κατήγορος	
παρήγορος	
μήκος	
Νεῖλος	
βῶλος	
ταῦρος	
φλοῖσβος	
δοῦλος	
δούλων	
νεῦρον	
οἶνος	
γενναῖος	

2. Σημειώστε τι τόνο θα βάλετε και γιατί.

γενναιων	
λογος	
πεμπω	
νησον	
ποιητης	
μαθητης	
πολεως	
λεξις	
καλον	
άνθρωπος	
νησου	
αυτοχθων	
δωρον	
έλεγον	
στρατηγος	
μητηρ	
πονος	
άξιος	
σημειον	
χωραι	
γεροντων	
ούτοι	
ίκανός	
ηύρον	

Επιμέλεια: Αναστασία Στραβαρίδου

τουτο	
ἄγγελος	
ποτηριον	
βουλομαι	
ἀγαθος	
θρονος	
εὐχομαι	
γεροντος	
ποιηται	
δαιμων	

Φύλλο εργασίας στα ουσιαστικά της Β΄ κλίσης

Καταλήξεις αρσενικών και θηλυκών	Καταλήξεις ουδετέρων
----------------------------------	----------------------

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομ.				
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.				
Κλητ.				

Κατηγορίες ουσιαστικών

1. Ουσιαστικά αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα που τονίζονται στην προπαραλήγουσα
π.χ. ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἄμπελος, τό ποτήριον.

Κανόνες τονισμού

Όταν η λήγουσα είναι η προπαραλήγουσα
.....

Στα ουσιαστικά αυτά βάζουμε μόνο

Επιμέλεια: Αναστασία Στραβαρίδου

Αρσενικά	Θηλυκά	Ουδέτερα
ὁ ἄνθρωπος,	ἡ ἄμπελος	τό ποτήριον
ὁ διδάσκαλος	ἡ ἔλαφος	τό μυστήριον
ὁ τύραννος, ὁ θάνατος	ἡ εἴσοδος	τό γυμναστήριον
ὁ ἄγγελος, ὁ σύμμαχος	ἡ ἔξοδος	τό πρόβατον
ὁ βάρβαρος, ὁ δάκτυλος	ἡ ἄνοδος	τό δεσμωτήριον
ὁ ἔπαινος, ὁ ὀλεθρος	ἡ κάθοδος	τό στάδιον
ὁ κίνδυνος, ὁ πολέμιος		τό δίκαιον
ὁ πρόγονος		
κ.ἄ.		

2.α. Ουσιαστικά που τονίζονται σε μακρόχρονη παραλήγουσα π.χ. ὁ ταῦρος, ἡ νῆσος, τό δῶρον.

1. Μακρό πριν από περισπάται.

2. Μακρό πριν από οξύνεται.

ὁ ταῦρος, ὁ κῆπος	ἡ νῆσος	τό δῶρον
ὁ ὠμός, ὁ οἶνος	ἡ ψῆφος	τό πλοῖον
ὁ θρῆνος, ὁ οἶκος		

2.β. Ουσιαστικά που τονίζονται σε βραχύχρονη παραλήγουσα! Βάζουμε μόνο

ὁ νέος, ὁ φίλος	ἡ νόσος	τό ἔργον
ὁ ὄρκος, ὁ ὄρος, ὁ φθόγγος		τό βιβλίον
ὁ λόγος, ὁ βίος, ὁ κύκλος		τό δένδρον

3. Ουσιαστικά που τονίζονται στη λήγουσα π.χ. ὁ στρατηγός, ἡ ὁδός, τό ἀγαθόν.

Η λήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντα εκτός από

.....

Επιμέλεια: Αναστασία Στραβαρίδου

Αρσενικά	Θηλυκά	Ουδέτερα (ουσιαστικοποιημένα επίθετα)
ό στρατηγός, ό θησαυρός, ό άγρός, ό ποταμός, ό υίός, ό έχθρός, ό όφθαλμός, ό ιατρός, ό γεωργός, ό καρπός κ.ά.	ή όδός	τό άγαθόν τό καλόν τό αισχρόν

Άσκηση 1: Να κλίνετε τα παρακάτω ουσιαστικά της Β' κλίσης και να δικαιολογήσετε τον τονισμό: ό στρατηγός, ό άγγελος, ή νήσος, τό δῶρον, ό κίνδυνος, ό θρήνος, ή έξοδος, ή ψήφος, ό θησαυρός, τό πλοϊον, τό γυμναστήριον, ή όδός, ή νόσος, ό φίλος.

2. Να γράψετε τις δοτικές ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ονομάτων:

Α. δάκτυλος :

Β. διδάσκαλος:

Γ. άνθρωπος :

Δ. έπαινος :

Ε. όλεθρος :

Στ. θάνατος :

Ζ. άγγελος :

Η. τύραννος :

Θ. δεσμωτήριον :

3. Να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις στους δύο αριθμούς (γενική, δοτική, αιτιατική).

Α. ὄμος :

Β. οἶνος :

Γ. ψήφος :

Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

Τα περισσότερα ουσιαστικά της β' κλίσης που πριν από το χαρακτήρα **ο** έχουν άλλο **ο** ή **ε** συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά**.

ο + ω = ω, ο + ο, ε = ου, ο + δίφθογγος = δίφθογγος.

Διαφορετικά, μπορείτε να θυμάστε ότι όλος ο ενικός θέλει ου εκτός από τη δοτική ενικού και όλος ο πληθυντικός κρατάει τις καταλήξεις της Β' κλίσης. Τόνος παντού ίδιος!!!

Παραδείγματα

(θ. **έκπλοο-** = **έκπλου-**)

(θ. **πλοο-** = **πλου-**)

(θ. **όστεο-** = **όστου-**)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	(ἔκπλοος)	ἔκπλ	(πλόος)	πλοῦς	τὸ	(ὀστέον)	όστοῦν
γεν.	τοῦ	(ἐκπλόου)	ἔκπλ	(πλόου)	πλοῦ	τοῦ	(ὀστέου)	όστοῦ
δοτ.	τῷ	(ἐκπλόῳ)	ἔκπλ	(πλόῳ)	πλῷ	τῷ	(ὀστέῳ)	όστιῷ
αιτ.	τὸν	(ἔκπλοον)	ἔκπλ	(πλόον)	πλοῦν	τὸ	(ὀστέον)	όστοῦν
κλ.	(ὦ)	(ἔκπλοε)	ἔκπλ	(πλόε)	πλοῦ	(ὦ)	(ὀστέον)	όστοῦν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	(ἔκπλοοι)	ἔκπλ	(πλόοι)	πλοῖ	τὰ	(ὀστέα)	όστᾱ
γεν.	τῶν	(ἐκπλόων)	ἔκπλ	(πλόων)	πλῶν	τῶν	(ὀστέων)	όστῶν
δοτ.	τοῖς	(ἐκπλόοις)	ἔκπλ	(πλόοις)	πλοῖς	τοῖς	(ὀστέοις)	όστοῖς
αιτ.	τούς	(ἐκπλόους)	ἔκπλ	(πλόους)	πλοῦς	τὰ	(ὀστέα)	όστᾱ
κλ.	(ὦ)	(ἔκπλοοι)	ἔκπλ	(πλόοι)	πλοῖ	(ὦ)	(ὀστέα)	όστᾱ

Κατά το **ἔκπλους** κλίνονται: ὁ ἀπόπλους, περίπλους, κατάπλους, ἔκρους (= εκροή), χειμάρρους (= χεῖμαρρος), τα κύρια ονόματα Πειρίθους, Πάνθους κτλ., καθώς και το θηλ. ἡ πρόχους (= υδρία, λαγήνη). Κατά το **πλοῦς** κλίνονται: ὁ θροῦς (= θόρυβος), νοῦς, πνοῦς (= πνοή), ροῦς (= ρεύμα), χνοῦς (= χνούδι), χοῦς (= χῶμα) κτλ., καθώς και τα σε (-εος) -ους συγγενικά (ἀδελφιδέος) ἀδελφιδοῦς (= ανεψιός), (ἀνεψιαδέος) ἀνεψιαδοῦς (= γιος του πρώτου εξαδέρφου ή της πρώτης εξαδέρφης), (θυγατριδέος) θυγατριδοῦς (= γιος της θυγατέρας) κτλ. - Κατά το **όστοῦν** κλίνεται το (κάνεον) κανοῦν (= κάνιστρο).

Αττική δευτέρα κλίση

Μερικά ουσιαστικά της β' κλίσης λήγουν όχι σε -ος και -ον, αλλά σε -ως και -ων. Τα ουσιαστικά αυτά που συνηθίζονταν κυρίως στην αττική διάλεκτο λέγονται **αττικόκλιτα**, και η κλίση τους λέγεται **αττική δευτέρα κλίση**.

Κλίνονται ως εξής:

1. Αντιγράφω το θέμα μέχρι και το ω.
2. Προσθέτω από τις καταλήξεις της Β' κλίσης τα: -ς, -ι, -ν.
3. Ο τόνος είναι παντού ίδιος!
4. Η κλητική είναι ίδια με την ονομαστική!

Δοκιμάστε το: Προσθέστε στο κουτάκι ό,τι χρειάζεται (ς, ν, υπογεγραμμένη ή αφήστε το κενό).

		(θ. προνεω-)		(θ. λεω-)
ον.	ό	πρόνεω	(-ος)	λεώ
γεν.	τοῦ	πρόνεω	(-ου)	λεώ
δοτ.	τῷ	πρόνεω	(-ω)	λεώ
αιτ.	τόν	πρόνεω	(-ον)	λεώ
κλ.	(ὦ)	πρόνεω	(-ε)	λεώ
ον.	οί	πρόνεω	(-οι)	λεώ
γεν.	τῶν	πρόνεω	(-ων)	λεώ
δοτ.	τοῖς	πρόνεω	(-οις)	λεώ
αιτ.	τούς	πρόνεω	(-ους)	λεώ
κλ.	(ὦ)	πρόνεω	(-οι)	λεώ

Επιμέλεια: Αναστασία Στραβαρίδου

ον.	ή	ἄλῳ	τὸ	ἀνώγεῳ
γεν.	τῆς	ἄλῳ	τοῦ	ἀνώγεῳ
δοτ.	τῇ	ἄλῳ	τῷ	ἀνώγεῳ
αιτ.	τὴν	ἄλῳ	τὸ	ἀνώγεῳ
κλ.	(ῶ)	ἄλῳ	(ῶ)	ἀνώγεῳ

ον.	αί	ἄλῳ	τὰ	ἀνώγεῳ
γεν.	τῶν	ἄλῳ	τῶν	ἀνώγεῳ
δοτ.	ταῖς	ἄλῳ	τοῖς	ἀνώγεῳ
αιτ.	τὰς	ἄλῳ	τὰ	ἀνώγεῳ
κλ.	(ῶ)	ἄλῳ	(ῶ)	ἀνώγεῳ

Κατά το ὁ πρόνεως (= πρόναος) κλίνονται τα κύρια ονόματα Ἀνδρόγεως, Βριάρεως, Δεξιλέως, Μενέλεως, Τυνδάρεως κ.ά. Κατά το ὁ λεώς (= λαός) κλίνονται: ὁ νεώς (= ναός), ὁ λαγὼς και λαγῶς, ὁ ταῶς (= παγόνι), ἡ Κῶς κ.ά.

Κατά το ἡ ἄλως (= το αλώνι) κλίνονται: ὁ κάλως (= χοντρό σκοινί), ἡ ἔως (= αυγή), ὁ Ἄθως, ἡ Κέως, ἡ Τέως, ὁ Μίνως κ.ά. Κατά το ουδέτ. ἀνώγεων κλίνονται μόνον ουδέτερα επίθετα (βλ. §§ 166-167).